

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

Pervâne Bey Mecmuası'nda Yer Alan "-A İlet" Redifli Gazeller Üzerinde Bir İnceleme

A Study on Gazelles with Redif "-A İlet" in Pervâne Bey Magazine

DOI:

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
06.06.2024

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
17.07.2024

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
30.12.2024

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Yazarlar

Ayşe Akyol

Yüksek Lisans Öğrencisi
Milli Eğitim Bakanlığı/Türk Dili
ve Edebiyatı Öğretmeni
anazlimgul_46@hotmail.com

ORCID ID: 0009-0007-9357-8088

Ahmet Yenikale

Dr. Öğr. Üyesi

Kahramanmaraş Sütçü İmam
Üniversitesi

ahmetyenikale@ksu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-2257-9802

Hasan Tel

Doktora Öğrencisi

Milli Eğitim Bakanlığı/Türk Dili
ve Edebiyatı Öğretmeni

hasantelogr@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0002-0443-5656

Öz

Klasik Türk şiirinde önemli bir ahenk unsuru olan redif, şiirlerde anlatıma güç kazandırmak ve anlamı zenginleştirmek için kullanılmıştır. Klasik Türk edebiyatında aynı redifi kullanmak suretiyle farklı şairler tarafından yazılan birçok şiir mevcuttur. Bu tür şiirler nazire olarak adlandırılır. Nazire; bir şairin şiirini model alarak çoğu defa, onunla aynı vezin ve kafiyede olup aynı redifi kullanarak kendine has bir üslupla yeniden yorumlanması işidir. Çalışmamız *Pervâne Bey Mecmuası*nda bulunan "-a ilet" redifli gazeller ile sınırlandırılmıştır. Bu mecmuada yer alan "-a ilet" redifli gazeller; vezin, kafiye, redif ve muhteva bakımından incelenmiştir. Mecmuada yer alan toplam 5 gazelin tamamı zikredilen hususlar bakımından ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Bu makalede Kamil Ali Gıynaş'ın *Pervâne Bey Mecmuası*'nın Kültür Bakanlığı tarafından yayınlanmış metni esas alınmıştır. (2017) Şiirlerde bulunan ortak ve farklı unsurlar tespit edilerek zemin şiire nispetle nazireler değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Tablolara ortaya koyduğumuz veriler çerçevesinde şairler arasındaki üslup farklılıkları ve nazire geleneğindeki başarı durumları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla ortaya koyduğunuz çalışmanın bu ve benzer konularda yapılacak olan yeni çalışmalara katkı sağlaması temenni edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Klasik şiir, nazire, gazel, redif, ilet

Abstract

Redif, an important element of harmony in classical Turkish poetry, was used in poems to strengthen the expression and enrich the meaning. In classical Turkish literature, there are many poems written by different poets using the same rhyme. These types of poems are called nazire. Nazire; It is the process of taking a poet's poem as a model and reinterpreting it in a unique style, often in the same meter and rhyme and using the same rhyme. Our study is limited to ghazals with the rhyme "-a ilet" in the "Pervâne Bey Magazine". The ghazals with the rhyme "-a ilet" in this magazine; It was examined in terms of meter, rhyme, redif and content. All 5 ghazals in the magazine were evaluated separately in terms of the mentioned issues. This article is based on the text of Kamil Ali Gıynaş's *Pervâne Bey Magazine*, published by the Ministry of Culture. (2017) The common and different elements in the poems were determined and the parallels were evaluated in relation to the ground poem. Within the framework of the data we have presented with the tables, we tried to reveal the stylistic differences between the poets and their success in the nazire tradition. We hope that the work you have put forward for this purpose will contribute to new studies on this and similar subjects.

Key Words: Classical poetry, nazire, ghazal, redif, ilet

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

GİRİŞ

Bir şeyi taklit etmek için yapılan iş, örnek, karşılık gibi anlamlara gelen nazire, terim olarak bir şairin başka bir şairin şiirini model alıp aynı vezin, kafiye veya redifte özgün bir şiir ortaya koymasındır (Köksal, 2006: 13). Nazire hakkında Türk edebiyatında ilk önemli değerlendirmeleri yapan Tevfik Fikret, sanatta terakki ve tekmlin taklitsiz mümkün olmayacağını, insanlığın her eserinin taklit neticesi olduğunu, sanatçının taklit suretiyle farklı güzellikler ve yenilikler meydana getirebileceğini ifade eder (Kaplan, 2015: 227).

Divan şiirinin konu bakımından çok değişiklik göstermemesi nazire yazma geleneğinin oldukça rağbet görmesine neden olmuştur. Divan şairleri yeni konu bulmakta zorluk yaşayınca aynı konuyu daha güzel şekilde ifade edebilmenin yollarını ararken nazire geleneği ortaya çıkmıştır (İsen, 1997: 326). Nazire yazma geleneğinde en çok tercih edilen nazım şekli gazeldir. Şairler, gazel yazarken tüm hünerlerini sergilemeye çalışmışlar, hayal gücünün sınırlarını zorlamışlardır. Özellikle kullandıkları söz sanatları, hayaller, benzetmeler, mecazlar yoluyla şiiri süslemişler. Ayrıca nazirelerle şiirin ahenk unsuru olan kafiye, ölçü, redif gibi unsurlarına da dikkat çekmişlerdir. Divan edebiyatında redif, şiir boyunca tekrarlandığı için şiiri yönlendiren çekip çeviren bir yapıya bürünür. Bu yapı, şiire parça bütünlüğü yerine konu bütünlüğü sağlayarak şiire yek-ahenk bir özellik kazandırır (Akün, 1994: 402). Redif, tekrar yönüyle ahengi sağlarken anlam yönüyle de şiirin çağrışım dünyasını zenginleştirir (Macit, 2005: 83). Redif, şaire muhayyilesini bütün genişliği ile şiirine aksettirme imkânı sunar (Çavuşoğlu, 2001: 296). Gazellerde ölçü, uyak ve redif biçim mükemmelliğinin bel kemiğidir. Şairler, divanlarında her harften uyaklı şiirler yazmaya önem vermişlerdir. Anlatıma güç kazandırmak, ahenk ve muhteva birliğini sağlamak amacıyla şiirlerinde redif kullanmaya özen göstermişlerdir (Yeniterzi, 2005: 2). Şairler redif kullanarak ahenkli bir söyleyişle yalnızca kulağa ve göze hitap etmemişler, aynı zamanda şiirde konu bütünlüğünü de sağlamışlardır.

Redif farklı duygu ve düşüncelerin bir bütünlük kazanmasını sağlamış ve böylelikle şiiri daha etkili ve gösterişli hâle getirmiştir. Bir şair tarafından keşfedilen özgün bir redif, diğer şairler için yeni bir ufuk açmıştır. Birçok şiire redifin bu cazibesi sebebiyle başka şairler tarafından nazireler yazılmıştır. Bu sebeple tezkirelerde, şairlerin buldukları yeni rediflere dikkat çekilmiştir (Horata, 1998: 45). Şairlerin özgünlüğünü ifade eden ve beğenilen redifler başka şairlere ilham kaynağı olmuştur. Aynı redifi model alıp nazire yazma geleneği içinde yeniden yorumlamak şairler için bir maharet gösterme imkânı doğurmuştur.

Bu çalışmada *Pervâne Bey Mecmuası*nda bulunan “-ailet” redifli gazeller karşılaştırılmıştır. Bu konunun seçilmesinde “-ailet” redifinin çağrışım yaptığı anlamlar ve paralel söyleyişlerdeki farklılıkların tespitinde elverişli olması da etkili olmuştur. Türk Dil Kurumu sözlüğünde “ilet” kelimesi “bir yerden bir yere aktarmak, götürmek, ulaştırmak, nakletmek, geçirmek” gibi anlamlara gelmektedir. Sözlükteki bu anlamlarının dışında kullanımları tespit edilmeye çalışılmıştır.

*Pervâne Bey Mecmuası*nda bulunan “-ailet” redifli şiir söyleyen beş şair mevcuttur: Kemâl-i Zerd, Edirneli Nazmî, Hayretî, Muîdî ve Sebzî. Bu şairlerden zemin gazelin sahibi Kemâl-i Zerd (öl. 894’ten sonra ?/1488-89’dan sonra ?) ve nazire yazan diğer şairler Hayretî (öl. 941/1534), Nazmî (öl. 967/1559’dan sonra), Muîdî (öl. 976/1568-69), Sebzî (öl. ?/?-16. yüzyıl) ile ilgili bilgilerinden hareketle Kemâl-i Zerd’in 15. yy. ve diğerlerinin ise 16. yy. şairlerinden oldukları anlaşılmaktadır. Şiirler mecmuada “Kemâl-i Zerd, Edirneli Nazmî, Hayretî, Muîdî, Sebzî” şeklinde sıralanmıştır. Gazellerin beyit sayısı şu şekildedir: Kemâl-i Zerd, Nazmî, Muîdî ve Sebzî’nin 5, Hayretî’nin ise 7 beyittir. Çalışmamız

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

“Pervâne Bey Mecmuası”nda bulunan “-a ilet” redifli gazeller ile sınırlandırılmıştır. Şiirlerin orijinal nüshaları Ek:1 de verilmiştir.

Kemâl-i Zerd’in şiirinde geçen şu beyitte “Şâd olsun dir iseñ rûhı Nizâmî’nün eger / Bu Kemâl’ün yûri şîrini Karamân’a ilet” Karamanlı Nizami’yi hayırla yâd etmiştir. Şiirlerde dış yapıda görülen benzerlik muhtevada da vardır. Şekil bakımından nazire olarak yazılan gazellerin muhtevası arasında da benzerlikler bulunmaktadır.

Klasik şiir yazımında gelenek hâlini almış olan nazirelerin bir takım ayırıcı unsurları ve tipik özellikleri vardır.

Bir şiirin nazire olup olmadığını incelerken zemin ya da model şiir ile nazire şiir arasında dikkate alınması gereken bazı başlıklar şunlardır:

1. Aynı (ortak) kafiyeli kelimeler
2. Ortak ifade tarzları (seslenme, soru-cevap...)
3. Tamlama yapısı ve terkip ortaklığı
4. Kalıp ifadeler
5. Edebî sanatların ortaklığı
6. Söz kalıpları
7. Anlatım teknikleri
8. Muhteva birliği ve konu bütünlüğü
9. İfade ve hayal benzerliği
10. Mazmun ortaklığı
11. Paralel ve ortak söz yapıları
12. Tazmin edilen mısra ya da mısralar
13. Orijinal ve özgün redifler
14. Zemin ya da model şiirdeki ilginç, sıra dışı ve alışılmadık uygulamalar
15. Matla beyitlerinde benzeşme
16. Nazire yazılan şairin adının anılması
17. Kelime kadrosu
18. Ortak temel objeler, ortak hayal unsurları
19. Özne ve fiil ortaklığı
20. Kurgusal benzerlik
21. Söz dizimi
22. Paralelizm
23. Öncelemeler (Kaplan, 2015: 226)

Bu çalışmada *Pervâne Bey Mecmuası*nda yer alan “-a ilet” redifli gazeller; vezin, kafiye, redif ve muhteva bakımından incelenirken yeri geldikçe yukarıdaki başlıklardan istifade edilecektir.

1. Vezin

Çalışmaya konu olan gazeller aruzun remel bahrinin “*fe’ilâtün (fâ’ilâtün) fe’ilâtün fe’iâltün fe’ilün (fa’lün)*” kalıbıyla yazılmıştır. Vezin açısından incelendiğinde şairlerin aruz unsurlarını birbirlerine yakın seviyede kullandıkları söylenebilir. Hayretî’nin tabloda imale ve zihaf sayısının diğerlerine göre fazla olmasının sebebi beyit sayısının fazla olması olarak düşünülebilir. Şiirlerde aruz unsurlarının kullanımı aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

Şairlerin İsmi	İmale Sayısı	Zihaf Sayısı	Med	Vasl
Kemâl-i Zerd	8	0	1	5
Nazmî	7	1	2	10
Hayretî	11	1	1	16
Muîdî	8	0	2	8
Sebzî	10	1	0	14

Tablo1: *Aruz Unsurları*

2. Kafiye ve Redif

Kafiye ve redif, nazireler arasındaki ortaklığın belirlenebilmesi açısından önemli bir ölçüttür. Bilhassa bir şiirde redifin olması çoğu zaman o şiirin içeriği hakkında da ipuçları verir. Nazireler açısından bakıldığında bu birlikteliğin olması nazireler arasındaki konu bütünlüğüne de katkı sağlamaktadır. (Yılmaz, 2018: 7) Nazire olarak yazılan şiirlerde redif muhtevadaki birlikteliği ortaya koyarken kullanılan kafiye de yine şiirlerin ortak yönlerinden biri olmuştur. Ancak şairler kafiyede kullanacağı kelimeleri seçerken kelime tekrarına düşmezse ya da ne kadar az tekrara düşerse o şair için bir başarı ölçütü kabul edilmiş olur.

Bu gazellerdeki kafiyenin asıl harfi olan (revi) “nûn” ve öncesindeki “elif” (ridf) harfinden ibaret olan “-ân” sesidir. Bu kafiyenin adı klasik şiirde kafiye-i mürdefe olarak adlandırılır (Saraç, 2007: 272). Gazellerin redifi ise “-a ilet” şeklinde ek ve kelimeden oluşmaktadır.

Şiirlerde ortak olarak kullanılan redif “-a ilet”tir. Redifte bulunan “-a” yönelme hâl ekidir. Ayrıca bu ek redif olan “ilet” kelimesinden yola çıkarak bir şeyin kime, nereye iletilmesi ve yönelmesini gerektiren anlamı taşımaktadır.

Divan şiirinde kafiyenin olmazsa olmaz en önemli harfi revi harfidir. Gazellerin yalnız birinde Muîdî'nin gazelinin üçüncü beytinde revi harfi tekellüfle gelmiştir. Yani kafiyeli kelimenin son harfi olmasa da kafiye icabı son harf farz edilmiştir.

Gel bugün gözüme yârüñ izi tozını getir

Öp elin benden aña cânı fakîrâne ilet

(Muîdî, PBM Gazel 1030, 411; 3)¹

“(Ey sabâ!) Gel, bugün sevgilinin ayağının tozunu gözüme getir. (Git) (yârin) elini öp, benden ona çam sakızı çoban armağanı olarak canımı götür.”

Beyitte “âcizane, çam sakızı çoban armağanı” olarak anlamlandırılan “fakîrâne” kelimesi Arapça “fakîr” kelimesi ile Farsça “-âne” son ekinden ibaret bir zarftır. Bu kelimenin son asli harfi “e” sesini veren hâ-yı resmiyedir. Dolayısıyla kafiyeli olan diğer kelimelerin sonundaki revi harfi olan “nûn”, bu kelimedede tekellüfle son harf mesabesindedir. Aynı kelimenin başka bir bakış açısı ile “fakîrân”

¹ Beyitlerden sonra parantez içinde verilen referanslarda şairin mahlası, Pervane Bey Mecmuası'ndaki gazel numarası, sayfa numarası ve beyit numarası gösterilmektedir.

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

(fakirler) ”-ân” çoğul eki ve “-e” yönelme hâl ekinden ibaret olabileceği de göz ardı edilmemekle beraber zarf olanı tercih edilmiştir.

Ele alınan şiirlerde kafiyeli kelimelerde bazı ortak kullanımlar tespit edilmiştir. Diğer şairlerden farklı kelime kullanan şairler de vardır. Gazellerdeki kafiyeli kelimelerin sayıları ve kullanım sıklıkları; cânân (5), Süleymân (3), mestân (1), zindân (1), Karamân (1), gülistân (3), handân (2), şem’-i şebistân (3), Horasân (2), Rıdvân (1), Yûsuf-ı Ken’ân (2), ‘ummân (1), yârân (2), sultân (1), mihr-i dirahşân (1), fakirâne (1), Selmân (1), hûbân (1) şeklindedir.²

Gazellerin matla beyitleri incelendiğinde Kemâl-i Zerd, Nazmî, Muîdî ve Sebzi’nin ilk dizelerinde “cânân” kelimesi ortaktır ve şiirlerin hepsinde toplam beş kez kullanılmıştır. Hayretî ise farklı olarak matla beytinde ilk dizede “gülistân” kelimesini kullanmıştır. Nazmî ve Sebzi’nin matla beyitlerinde kafiyenin bulunduğu “cânân” ve “gülistân” kelimeleri aynı sırayla kullanılmıştır.

Mu’îdî aşağıdaki beytinde diğer şairlerden farklı olarak gazellerde mürdef kafiye olarak kullanılan “ân”ı beytin içerisinde yer alan “cânân” kelimesinde de kullandığını görmekteyiz. Bu şekilde birden fazla kafiyesi bulunan beyitler diğerlerine nazaran daha makbul tutulur:

Hatt-i cânâne dahi gelmedin irdi ecelüm

Yüri kara haberüm derd ile yârâna ilet

(Mu’îdî, PBM Gazel 1030, 411; 4)

3. Muhteva

Şiirlerin muhteva olarak incelenmesiyle bazı ortak kullanımlar tespit edilmiştir. Bunlardan biri de kullanılan söz sanatlarıdır. Şairlerin söz söylemedeki hünerlerini ortaya koymak için başvurdukları önemli bir unsurdur. Zemin şiir olan Kemâl-i Zerd’in gazelinde yer alan sanatların çoğu nazire olarak yazılan gazellerde de geçmektedir. Şiirlerin genelinde “sabâ, bâd, nesîm-i seheri” tabirlerin kullanıldığı görülmekte ve bu tabirlerin biriyle, bir yere bir şeylerin iletilmesi istenmektedir. Şiirlerin tamamında sıklıkla geçen “Süleymân, bülbül ve gül, Horâsân, Yûsuf-ı Kenân” divan şiirinde telmih için kullanılan tabirlerdir.

3.1. Gazelerde Sık Kullanılan Telmih Unsurları

İncelenen “-a ilet” gazellerinde sık rastlanan telmih unsurları arasında “mûr-i mazlûmı, güzergâh-i Süleymân, Horâsân, Yûsuf-ı Ken’ân” gösterilebilir. Kemâl-i Zerd, gazelinde “Mûr-i mazlûm-ı güzergâh-i Süleymân” derken Hz. Süleyman’ın karınca ile olan hikâyesini hatırlatmaktadır. Karıncanın belki de en çok üzerinde durulan yönü Kur’an-ı Kerim’de geçen Neml Suresi’nde bahsedilen kıssadan kaynaklı Hz. Süleyman ve karınca arasında geçen olaydır (Boz, 2019: 27). Yine Kemâl-i Zerd, Nazmî ve Hayretî de nazire olarak yazdığı gazellerinde aynı hatırlatmayı yaparak telmih sanatına başvurmuştur.

Beni yâ Rab yine sen milket-i cânâna ilet

Mûr-i mazlûmı güzergâh-i Süleymân’a ilet

(Kemâl-i Zerd, PBM Gazel 1027, 410; 1)

Hâkden zerre-sıfat cism-i za’îfüm götürüp

² Şairlere göre kullanımı 3 nolu tabloda gösterilmiştir.

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

Yine ben mûrî güzergâh-i Süleymân'a ilet

(Nazmî, PBM Gazel 1028, 410; 4)

Gulgu-i bülbüli ey bâd gülistâna ilet

Mûr-i dil derdini dergâh-ı Süleymân'a ilet

(Hayretî, PBM Gazel 1029, 410; 1)

Horasan ismi Eski Farsça olup “güneşin doğduğu yer, güneş ülkesi, doğu bölgesi” anlamlarına gelmektedir. Horasan, tarihte İran’ın kuzeydoğusunda yer alan geniş bir coğrafi bölgenin ismidir. Günümüzde ise bu bölgenin toprakları Türkmenistan, Afganistan ve İran sınırları içerisinde bulunmaktadır (Çetin, 1998: 234). Horasan, zaman zaman şiirin ve sanatın merkezi olması münasebetiyle şairlerin kendilerini orali şairlerden üstün tutma çabası şeklinde, zaman zaman da yazılan şiirlerin oraya gönderilip değerlendirilmesi suretiyle ele alınır (Tombak, 2022: 696). Şairler gazellerde geçen Horasan ismini eskiden oranın şiir ve sanat merkezi olması yönünü hatırlatarak ustalıklı yazdığını düşündükleri şiirlerinin Horasan’a iletilmesini istemektedir. Zemin şiirde Horasan ismi geçmemekle birlikte bu ismi kullanan şairler Nazmî ve Muîdî olmuştur.

Rûh-i Câmî dir iseñ süre safâ vü ola şâd

Nazmî'nüñ bu gazelin yûri Horâsân'a ilet

(Nazmî, PBM Gazel 1028, 410; 5)

Ten-i Câmî diriseñ bula hayât-i tâze

Sebzî'nüñ var yûri şî' rini Horâsân'a ilet

(Sebzî, PBM Gazel 1031, 411; 5)

“Hz. Yusuf Kıssası” klasik şiirde telmih edilen hikâyelerden biridir. Beyitlerde sık geçen sabâ, gün ile gece beraber olduğunda, gün doğusundan esen latif rüzgâr olarak da tanımlanır. Ancak şiir dilinde sabâ, çok defa sevgilinin olduğu semttten esen rüzgârdır. Sabâ; bahar tasvirinde, cananın zülf-i perişanlığı ve kokusunu anlatan tasvirde birçok mazmunlar yapılmasını sağlamıştır. Birçoğuna göre seher vakti kible tarafından esen rüzgârdır ki, Hazret-i Yûsûf’un gömleğinin kokusunu Yakûb’a bu rüzgâr götürmüştür. Şairler bu rüzgârı âşıkla mâşuk arasında haberleşme aracı kabul ederler. Sabâ aynı zamanda peyk-i şuarâdır. Cananın makamına ancak sabâ ve şimal ulaşır (Onay 1992: 353; Büyük Türk Klasikleri, 1988: 401; Batıslam, 2005:3).

Gazellerde *Yusuf Kıssası*’nı hatırlatan iki beyit vardır. “Yûsuf’ı Ken’ân” tabiri gazellerde Hayretî ve Sebzî ‘nin beyitlerinde geçmektedir. Zemin şiirde ise kullanılmamıştır.

Zülfînüñ zerrece bûyın dil-i vîrâna getir

Nûkhet-i pîrehen-i Yûsuf’ı Ken’ân’a ilet

(Hayretî, PBM Gazel 1029, 411; 4)

Gözleri ağlamadan görmez olan Ya’kûb’uñ

Ey sabâ var haberin Yûsuf-i Ken’ân’a ilet

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

(Sebzî, PBM Gazel 1031, 411; 3)

Sebzî'nin yukarıdaki beytinde Yakub'un ağlamaktan gözlerinin görmez olduğunun haberi sabâdan Kenan'da bulunan Yusuf'a iletilmesini istemektedir. Şair *Yusuf Kıssası*'nı hatırlatarak telmih sanatına başvurmuştur.

4. Ortak Kullanılan İfadeler

4.1. "Sabâ, bâd, nesîm-i seherî"

İncelediğimiz gazellerde "sabâ, bâd, nesîm-i seherî" gibi tabirler sıkça kullanılmıştır. Sabâ, gün ile gece beraber olduğunda, gün doğusundan esen hoş rüzgâr olarak da isimlendirilmektedir. Sabâ ve haber ilişkisi düşünüldüğünde sabânın önemli bir özelliği de haber getirmesidir. Çeşitli yerleri gezip dolaşan sabâ, bilhassa âşığa sevgiliden haber getirir. Sevgilinin fitneye neden olan zülfünün kokusunu getirerek âşığın canını sıkır, onun kafasını karıştırır. Bazen de âşık, aşk derdiyle o kadar güçsüz ve zayıf bir hale gelir ki sabâ, âşığın kendisini sevgiliye götürür. Bunun için âşık, sabâ rüzgârına ilgi gösterir. Sabâ genellikle âşığın dostudur. Çünkü ona sevgilinin kokusunu, haberini getirir ya da onun sevgilinin yanına gitmesini sağlar (Batislam, 2005:15).

Bütün şairlerin gazelinde hemen hemen aynı tabirlere yer verilmiştir. Sabahları esen hoş rüzgâr, seher vakti esen rüzgâr gibi anlamlara gelen bu tabirlerin kullanılmasıyla şairler kişileştirme sanatına başvurmuştur. Şairler rüzgârdan haber iletmesini istemiştir.

Bu tabirlerin ortak kullanıldığı beyitler aşağıda belirtilmiştir.

Ben bu fûrkatden eger ölüir isem hasretle

Ey sabâ hâk-i mezârum der-i cânâna ilet

(Kemâl-i Zerd, PBM Gazel 1027, 410; 4)

Ey sabâ yûri selâmum der-i cânâna ilet

Haber-i bülbüli ya'ni ki gülistâna ilet

(Nazmî, PBM Gazel 1028, 410; 1)

Gulgul-i bülbüli ey bâd gülistâna ilet

Mûr-i dil derdini dergâh-i Süleymân'a ilet

(Hayretî, PBM Gazel 1029, 410; 1)

Ey sabâ nâme-i şevkum yûri cânâna ilet

Murg-i dil-haste selâmın gül-i handâna ilet

(Muâdî, PBM Gazel 1030, 411; 1)

Ey nesîm-i seherî cânımı cânâna ilet

Bülbül-i 'âşıkı ya'nî ki gülistâna ilet

(Sebzî, PBM Gazel 1031, 411; 1)

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

*Gözleri ağlamadan görmez olan Ya'kûb'uñ
Ey sabâ var haberin Yûsuf-ı Ken'ân'a ilet*

(Sebzî, PBM Gazel 1031, 411; 3)

4.2. “Gül-bülbül”

Gazelerde bülbülün güle olan sevdasını hatırlatan mazmunlar da kullanılmıştır. Gül denildiğinde akla ilk gelen çağrışım olan “gül-bülbül” ilişkisi, klasik Osmanlı şiirinin en önemli mazmunlarından biridir. Zemin şiir olan Kemâl-i Zerd'in gazelinde gül ve bülbül tabiri kullanılmamıştır. Bu tabir sadece Nazmî, Hayretî ve Sebzî'nin gazellerinde yer almaktadır. Aşağıdaki beyitlerde bülbülün velvelesinin gülistana ve açılmış güle iletilmesi istenmektedir. Böylece bülbülün güle olan sevdasının duyurulması amaçlanmaktadır. Ayrıca bu beyitlerde şairler bülbülü kendisine, gülü de sevgiliye benzetmektedir.

*Ey sabâ yüri selâmum der-i cânâna ilet
Haber-i bülbülü ya'ni ki gülistâna ilet*

*Hâr-i gamden niçe bir derd ile olam nâlân
Yine ben bülbülü al ol gül-i handâna ilet*

(Nazmî, PBM Gazel 1028, 410;1, 2)

*Gulgul-i bülbülü ey bâd gülistâna ilet
Mûr-i dil derdini dergâh-i Süleymân'a ilet*

(Hayretî, PBM Gazel 1029, 410; 1)

*Ey nesîm-i seherî cânımı cânâna ilet
Bülbül-i 'âşıkı ya'nî ki gülistâna ilet*

(Sebzî, PBM Gazel 1031, 411; 1)

5. Benzer Beyitler

Nazire olarak yazılan şiirlerden bazıları neredeyse aynı mısralara sahiptir. Anlatılmak istenen hayalin benzer ifadelerle kurgulanmasına sıkça rastlanılmıştır.

5.1. Matla Benzerliği

Gazellerin matla beyitlerini incelediğimizde; zemin şiirin sahibi olan Kemâl-i Zerd'in ve Hayretî'nin matla beytindeki ikinci dizede iletilmesi istenilen kişinin aynı kişi (Süleyman) olması benzer özellik taşımaktadır. Yine Nazmî, Muîdî ve Sebzî'nin matla beyitlerindeki birinci dizedeki “canân” kelimesi de zemin şiirdeki gibi ortak kullanılmıştır.

Nazmî ve Muîdî'nin matla beyitlerinde yer alan “sabâ”dan selam götürmesinin istenmesi de ortak olarak kullanılmıştır. Bu ortaklık tablo 4'te ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir.

5.2. Makta Benzerliği

Gazellerin makta beyitlerini incelediğimizde ortak bir konudan bahsedildiğini söyleyebiliriz. Makta beyitlerin ikinci dizesinde Kemâl-i Zerd, şiirinin Karaman'a iletilmesini istemektedir. Nazire olarak yazılan gazelerde de aynı durum söz konusu olmuştur. Şairler şiirlerinin bir yere iletilmesinden yani ulaştırılmasından bahsetmektedir. Nazmî Horasân'a, Muîdî Selman'a, Sebzî de Horasân'a iletilmesini istemektedir. Ancak Hayretî bu şairlerden farklı olarak sözlerinin yer aldığı nazımın iletilmesi gereken kişiden makta beytinde değil de beşinci beytinde bahsetmiştir. Bu ortaklık Tablo 3'te ayrıntılı şekilde verilmiştir.

6. Gönderici-Alıcı ilişkisi Açısından “-a ilet” Redifli Gazeller

Söz konusu gazelerde şairlerin isteklerinin iletilmesini istedikleri kişiler ve ulaştırılması gereken yerler bazen aynı bazen ise farklılık göstermektedir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

Cânân:

Cânân, divan şiirinde sevgili olarak bilinmektedir. İncelediğimiz gazelerde isteklerin en çok iletilmesi istenilen kişi cânân olmuştur. Şairlerin ortak olarak kullandıkları cânân kelimesi gazelerde beş kez geçmektedir. Şairlerin ortak kullandığı tabir olan “*sabâ, bâd, nesîm-i seherî*” den cânâna bir şey iletilmesi istenmiştir. Cânân kelimesini sadece Hayretî kullanmamıştır. (Bkz. Tablo 3 ve Tablo 4)

Kemâl-i Zerd, aşağıdaki gazelin birinci beytinde Rab'den kendisini cânânın mülküne iletilmesini yani oraya bırakmasını istemektedir. Dördüncü beytinde ise sabahları hoş esen rüzgârdan mezarının toprağını sevgilinin kapısına götürmesini istemektedir. Burada *ilet* kelimesi ulaştırmak, götürmek anlamında kullanılmıştır.

Beni yâ Rab yine sen mülket-i cânâna ilet

Mûr-i mazlûmî güzergâ-i Süleymân'a ilet

(Kemâl-i Zerd, PBM Gazel 2027, 410; 1)

Ben bu fûrkatden eger ölüür isem hasretle

Ey sabâ hâk-i mezârum der-i cânâna ilet

(Kemâl-i Zerd, PBM Gazel 1027, 410; 4)

Nazmî'nin ise aşağıdaki beytinde sabah rüzgârından cânâna iletilmesini istediği şey selamıdır. Selamını sevgilinin kapısına iletilmesini istemektedir. Burada “ilet” götürmek, söylemek anlamında kullanılmıştır. Nazmî de Kemâl-i Zerd gibi cânânın kapısından bahsetmiştir.

Ey sabâ yüri selâmum der-i cânâna ilet

Haber-i bülbüli ya'ni ki gülistâna ilet

(Nazmî, PBM Gazel 1028, 410; 1)

Muîdî ise aşağıdaki şiirin birinci beytinde yine sabah rüzgârından mutluluğunun nağmesinin cânâna iletilmesini istemektedir. Burada *ilet* kelimesi duyurmak anlamında kullanılmıştır.

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

Ey sabâ nâme-i şevkum yüri cânâna ilet

Murg-i dil-haste selâmın gül-i handâna ilet

(Muîdî, PBM Gazel 1030, 411; 1)

Sebzî de yine seher vakti esen rüzgârdan canını cânâna ulaştırmasını istemektedir.

Ey nesîm-i seherî cânımı cânâna ilet

Bülbül-i 'âşkîya' nî ki gülistâna ilet

(Sebzî, PBM Gazel 1031, 411; 1)

Süleymân:

İncelediğimiz gazelerde mesajların en çok iletilmesi istenilen kişilerden biri de Hz. Süleyman olmuştur. Gazelerde üç beyitte Süleyman geçmektedir. Bu beyitlerde telmih yoluyla Hz. Süleyman'ın karınca ile olan hikâyesi de hatırlatılmaktadır.

Kemâl-i Zerd, aşağıdaki beytin ikinci dizesinde zulme uğramış karıncanın Süleyman'ın yoluna iletilmesini istemektedir.

Beni yâ Rab yine sen milket-i cânâna ilet

Mûr-i mazlumu güzergâh-i Süleymân'a ilet

(Kemâl-i Zerd, PBM Gazel 1027, 410; 1)

Nazmî, gazelinin dördüncü beytinde karıncaya benzettiği kendisinin de Süleymân'a iletilmesini istemektedir. Şair burada kendisini karıncanın yerine koymaktadır.

Hâkden zerre-sıfat cism-i za'îfüm götürüp

Yine ben mûrî güzergâh-i Süleymân'a ilet

(Nazmî, PBM Gazel 1028, 410; 4)

Hayretî de yine gazelinin aşağıdaki matla beytinin ikinci dizesinde gönül karıncasının derdinin Süleymân'ın dergahına iletilmesini istemektedir.

Gulgul-i bülbülü ey bâd gülistâna ilet

Mûr-i dil derdini dergâh-i Süleymân'a ilet

(Hayretî, PBM Gazel 1029, 410; 1)

Mestân:

İncelediğimiz gazelerde mesajın mestâna iletilmesi istenilen bir beyit vardır. Mestân sarhoşlar demektir. Kemâl-i Zerd, aşağıdaki beytinde ciğerinin parçalarının gözleri sarhoş sevgiliye iletilmesini istemektedir.

Ola kim kıla terahhum ben oda yanmışına

Ciğerüm pâresin ol gözleri mestâna ilet

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

(Kemâl-i Zerd, PBM Gazel 1027, 410; 2)

Zindân:

Söz konusu gazellerde mesajın zindâna iletilmesi istenilen bir beyit vardır. Kemâl-i Zerd, aşağıdaki beyitte çene çukurunda bulunduğu gönlünün zindâna iletilmesinden yani hapse atılmasından bahsetmektedir. Bu beyitte şair, Yusuf (a.s) kıssasına telmih etmektedir. Hz. Yusuf'un rüyalarını tabir ettiği hapisten çıkan iki arkadaşının birinin asılmasına diğerrinin ise padişahın rüyasını tabir için hapse Yusuf (a.s.)'ın yanına gelmesine işaret etmektedir. Beyitte Yusuf Kıssası'na telmih yapılmıştır. Canın zülüfte asılması, gönlün çene çukurunda bulunması ikinci mısradaki birinin asılması diğerrinin zindana düşmesi ile ilgili olarak mürettep bir leff ü neşr yapılmıştır.

Cânı zülfinde dili çâh-i zenahdân da bulup

Didi kim birini as birini zindâna ilet

(Kemâl-i Zerd, PBM Gazel 1027, 410; 3)

Karamân:

Gazellerde mesajın Karamân'a iletilmesi istenilen bir beyit vardır. Kemâl-i Zerd, bu beyitte kendi şiirinin Karamân'a iletilmesinden bahsetmektedir. Nizami'nin Karamanlı olmasına itham ve kinaye yoluyla işaret edilmiştir. Böylece Nizâmî'nin ruhunun şad olmasını istemektedir.

Şâd olsun diriseñ rûhı Nizâmî'nüñ eger

Bu Kemâl'ün yüri şi' rini Karamân'a ilet

(Kemâl-i Zerd, PBM Gazel 1027, 410; 5)

Gülistân:

Gülistân gül bahçesi demektir. Divan şiirinde gülistândan sıkça bahsedilmektedir. Gazellerde mesajın gülistâna iletilmesi istenilen üç beyit vardır. Bu beyitlerde ortak kullanılan tabir olan "sabâ, bâd, nesîm-i seheri"den bülbüle ait haberin ve velvelenin, gürültüsünün gülistana iletilmesi istenmektedir. Ayrıca aşağıdaki beyitlerde bülbülün güle olan sevgisinin de konu olduğu hatırlatmalar söz konusudur. Gülistan üç gazelin de matla beyitlerinde kullanılmıştır.

Nazmî, aşağıdaki beytin ikinci dizesinde bülbülün haberinin gülistâna iletilmesinden bahsetmiştir. Bülbülün gayesi güle kavuşmak ve ayrılığının sona ermesini istemektir.

Ey sabâ yüri selâmum der-i cânâna ilet

Haber-i bülbüli ya'nî ki gülistâna ilet

(Nazmî, PBM Gazel 1028, 410; 1)

Hayretî de aşağıdaki beyitte ilk dizede seher yelinden bülbülün feryadının gül bahçesine iletilmesini istemektedir.

Gulgul-i bülbüli ey bâd gülistâna ilet

Mûr-i dil derdini dergâh-i Süleymân'a ilet

(Hayretî, PBM Gazel 1029, 410; 1)

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

Sebzî de yine beytin ikinci dizesinde aşık bülbülün seher yelinden gülistana iletilmesini istemektedir.

Ey nesîm-i seherî cânımı cânâna ilet

Bülbül-i 'âşkı ya'nî ki gülistâna ilet

(Sebzî, PBM Gazel 1031, 411; 1)

Gül-i handân:

Handân; gülen, şen ve neşeli demektir. Gül-i handan ise yeni açılmış gül demektir. Aşağıdaki beytin ikinci dizesinde Nazmî, kendisini bülbül gibi görüp sevgiliyi de yeni açılmış gül olarak düşünmüştür. Kendisinin yani bülbülün yeni açılmış gül olan sevgiliye ulaştırılmasını istemektedir.

Hâr-i gamden niçe bir derd ile olam nâlân

Yine ben bülbüli al ol gül-i handâna ilet

(Nazmî, PBM Gazel 1028, 410; 2)

Muîdî'nin aşağıdaki beytin ikinci dizesinde hasta gönlünün kuşunun selamının yeni açılmış güle iletilmesi istenmektedir.

Ey sabâ nâme-i şevkum yüri cânâna ilet

Murg-i dil-haste selâmın gül-i handâna ilet

(Muîdî, PBM Gazel 1030, 411; 1)

Şem'i Şebistân:

Şem'-i şebistân, yatak odasını aydınlatan mumdur. Aşağıdaki gazellerde mesajın şem'-i şebistâna iletilmesi istenen üç beyit vardır. Bu beyitlerde şem'-i şebistân ortak kullanılan tabir olmuştur. Şairler kendi durumlarının yatak odası mumuna iletilmesinden bahsetmektedir. Beyitlerde pervâne ve şem'-i şebistân üç beyitte de birlikte kullanılmıştır. Bu beyitlerde "şem ile pervane" mazmunu kullanılmıştır. Gece olduğunda etrafında dönen pervanenin klasik Doğu şiirinde âşığı temsil ettiği ve pervanenin şem'e âşık olması çok fazla kabul görmektedir. Pervanenin mum ışığı çevresinde her defasında ona daha yaklaşıp döndükten sonra kendini aleve atıp yok etmesi sevdiğiyle yakıcı bir vuslata ermek şeklinde düşünülmüş ve bu fikir şairler için özgün bir esin kaynağı olmuştur (Armutlu, 2010, 495). Şem'in yanarak ışık vermesi, pervanenin de bu ışık etrafında dönüp durması âşık ile mâşukun durumuna benzetilmiştir.

Nazmî aşağıdaki beytinde kendisinin aşkının haberinin yatak odası mumuna iletilmesini istemektedir. Şair kendini yanık bir pervaneye benzetmektedir. Pervane nasıl mum etrafında kendini yakıp yok ediyorsa aşık da sevgili için yanıp acı çekiyor. Bu yüzden sevgiliden merhamet istiyor. Bu haberin yatak odası mumuna iletilmesini istemektedir.

Ola kim rahm ide ben sûhte pervânesine

Haber-i şevkumi ol şem'-i şebistâna ilet

(Nazmî, PBM Gazel 1028, 410; 3)

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

Hayretî de yine aşağıdaki beytinde pervane olan gönlünün gam köşesinde çektiklerinin yatak odasını aydınlatan yatak odası mumuna iletilmesini istemektedir. Bu beyitte şair kendi gönlünü pervane etrafında dönerek yanan pervaneyeye benzeterek teşbih sanatına başvurmuştur.

Kiünc-i gamde dil-i pervâne neler çekdiğini

Yana yana yüri ol şem'-i şebistâna ilet

(Hayretî, PBM Gazel 1029, 411; 3)

Sebzî ise aşağıdaki beytinde pervane olan gönlünün yatak odası mumuna iletilmesini istemektedir.

Nâr-i 'ışk ayakayın külli tenümnûr olsun

Dil-i pervânemi ol şem'-i şebistâna ilet

(Sebzî, PBM Gazel 1031, 411; 2)

Horasân:

İncelediğimiz gazellerde mesajın iletilmesi istenilen yerlerden biri de Horasan'dır. Horasan'ın şiir merkezi olması ve Molla Camî'nin buradan yetişmiş olması bu teveccühün en önemli sebeplerindendir. "Abdurrahman, daha çok Molla Câmî unvanıyla tanınır. Birinci divanının girişinde (s. 290) Câmî şehriyle ilgili ve Ahmed-i Nâmekî'yi Câmî'nin (ö. 536/1141) anısına saygısının bir ifadesi olarak Câmî mahlasını aldığını söyler." (Okumuş, 1993: 94) Nazmî de şiirini zamanın kültür merkezi olan bu yere göndermek istemektedir.

Rûh-i Câmî diriseñ süre safâ vü ola şâd

Nazmî'nüñ bu gazelin yüri Horâsân'a ilet

(Nazmî, PBM Gazel 1028, 410; 5)

Sebzî de yine Nazmî gibi şiirine güvendiği için aşağıdaki beytinde şiirinin Horasan'a iletilmesini istemektedir.

Ten-i Câmî diriseñ bula hayât-i tâze

Sebzî'nüñ var yürişi' rini Horâsân'a ilet

(Sebzî, PBM Gazel 1031, 411; 5)

Rıdvân:

Gazellerde Rıdvân ifadesinin geçtiği bir beyit vardır. Cennetin kapıcısı olan melek, temsil yoluyla cennet mânâsında da kullanılmıştır. Hayretî aşağıdaki beytinin ikinci dizesinde macera yaşamış Hz. Âdem'in haberinin cennet bekçisi olan Rıdvân'a iletilmesini istemektedir. Şair bu beyitte Âdem ile insanoğlunu (kendini) kastetmiştir. Burada "haber-i Âdem-i ser-geşte" ile kastedilen aşığın macerası, Rıdvân ile mecaz-ı mürsel yoluyla kastedilen sevgilidir.

Mâ-cerâ-yi dil-i divânemi dil-dâruma di

Haber-i Âdem-i ser-geşteyi Rıdvân'a ilet

(Hayretî, PBM Gazel 1029, 410; 2)

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

Yûsuf-ı Ken'ân:

İncelediğimiz gazellerde Yûsuf-i Kenân ifadesinin kullanıldığı Hayretî ve Sebzî'ye ait iki beyit vardır. Hz. Yûsuf'un hatırlatılmasıyla telmih sanatına başvurulmuştur. Hayretî aşağıdaki beytinde Hz. Yûsuf'un gömleğinin güzel kokusunun mecaz-ı mürsel yoluyla Kenân'da bulunan Hz. Yakup'a iletilmesini istemektedir. Neticede Hz. Yûsuf'un gömleğinin kokusu Hz. Yakub'un gözlerini açmasında etkili olmuştur. Şair de bu hikâyeyi hatırlatarak telmih sanatına başvurmuştur.

*Zülfînüñ zerrece bûyın dil-i vîrâna getir
Nükheth-i pîrehen-i Yûsuf'ı Ken'ân'a ilet*

(Hayretî, PBM Gazel 1029, 411; 4)

Sebzî, aşağıdaki beytinde Hz. Yakup'un ağlamaktan görmez olan gözlerinin haberini sabah esen rüzgârdan Kenan'da bulunan Hz. Yakub'a iletilmesini istemektedir.

*Gözleri ağlamadan görmez olan Ya'kûb'uñ
Ey sabâ var haberin Yûsuf-i Ken'ân'a ilet*

(Sebzî, PBM Gazel 1031, 411; 3)

'Ummân:

'Ummân çok büyük deniz, okyanus demektir. Aşağıdaki gazelde mana incilerinin 'ummâna iletilmesi istenilen bir beyit vardır. Aşağıdaki beytin ikinci dizesinde sabah esen latif rüzgârdan mana incilerine benzettiği şiirlerini okyanusa ulaştırmasını ister.

*Gönderüp sizlere bu nazm-i güher-bârı didüm
Var bu lü'lü'-i me'ânîleri'ummâna ilet*

(Hayretî, PBM Gazel 1029, 411; 5)

Yârân:

Yâran dostlar manasında kullanılmaktadır. İncelediğimiz gazellerde mesajın yârana iletilmesi istenilen iki beyit vardır. Hayretî, aşağıdaki beytinde mana incilerinin dalga vuran denizin kıyıya vurması gibi dostlarına iletilmesini istemektedir.

*Ya'nî ol bahr-i me'ânî ki kenârında anuñ
Mevcurur bir niçederyâ gibi yârâna ilet*

(Hayretî, PBM Gazel 1029, 411; 6)

Muîdî aşağıdaki beytinde kara haberinin (ölümünün)dostlarına iletilmesini istemektedir.

*Hatt-i cânâne dahi gelmedin irdi ecelüm
Yüri kara haberüm derd ile yârâna ilet*

(Muîdî, PBM Gazel 1030, 411; 4)

Mukîmân-i Serâ-Perde-i Sultan:

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

Hayretî aşağıdaki beyitte dervişin hüznün hikâyesinin sultanın sarayında bulunanlara, kinaye yollu padişaha iletilmesini istiyor.

Kıssa-i gussa-i dervişi yine Hayretîyâ

Var mukîmân-i serâ-perde-i sultâna ilet

(Hayretî, PBM Gazel 1029, 411; 7)

Mihr-i Dıraşân:

Mihr, güneş; dıraşân parlayan, aydınlık olan demektir. Mihr-i dıraşân ise parlak güneş manasına gelmektedir. İncelediğimiz gazellerde haberin mihr-i dıraşâna (parlayan güneşe) iletilmesi istenen bir beyit vardır. Muîdî aşağıdaki beytin ikinci dizesinde zerrelere haberinin parlayan güneşe iletilmesini istemektedir. Burada klasik şiirdeki zerre-güneş ilişkisine dikkat çekilmiştir.

Dil ü cân derdini dil-dâra varup' arz eyle

Haberin zerreleriñ mihr-i dıraşâna ilet

(Muîdî, PBM Gazel 1030, 411; 2)

Selmân:

Selmân-ı Sâvecî(ö.778/1376); kaside, gazel, mesnevi gibi türlerde şiirler yazmış olsa da şairin ismi en çok kaside türü ile özdeşleşmiştir. XIV. yüzyılda yaşayan İranlı şair, divan şairlerini, methiye tarzındaki kasidelerde gösterdiği başarılarından dolayı etkilemiştir. Ayrıca divan şairleri, kendine has bir üslup oluşturması yönüyle de şairin ismini sıkça yâd etmişlerdir (Yekbaş, 2009: 1133; Toprak, 2011: 421). Daha sonra Türkçe ve Farsça yazan şairler Selmân-ı Sâvecî'yi örnek almış ve kendi şiirleriyle Selmân-ı Sâvecî'nin şiirini karşılaştırmıştır. İncelediğimiz gazellerde mesajın Selmân'a iletilmesi istenen bir beyit vardır.

Muîdî, yazdığı şiirlerin, şiirleriyle övgü alan ve döneminin güçlü şairlerinden olan İranlı şair Selmân'a iletilmesini istemektedir. Şair kendi şiirinin de Selmân'ın şiirleri gibi güzel olduğunu söyleyerek kendisini Selmân'la kıyaslamaktadır.

Rûm'dan varma tehî-dest varursañ 'Acem'e

Gel Muîdî gazeliyyâtını Selmân'a ilet

(Muîdî, PBM Gazel 1030, 411; 5)

Husrev-i hûbân:

Hûbân güzeller demektir. İncelediğimiz gazellerde mesajın husrev-i hûbâna iletilmesi istenen bir beyit vardır. Sebzî, aşağıdaki beytinde aşığın tatlı canının güzellerin hükümdarına hediye olarak iletilmesini istemektedir.

Cân-i şîrîni revân itdi diyü 'özü ile

Tuhfe-i 'aşık ol husrev-i hûbâna ilet

(Sebzî, PBM Gazel 1031, 411; 4)

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

İncelenen şiirlerde şair, gönderilen, alıcı ve aracı bakımından ortak unsurlar aşağıda tablo hâlinde verilmiştir:

GÖNDERİCİ(AŞIK)	GÖNDERİLEN(MESAJ)	ALICI(MAŞUK)	ARACI(ULAK)
Kemâl-i Zerd	ben (şair/aşık)	milket-i cânân	Yâ Rab
	hâk-i mezârûm	der-i canan	sabâ
	mûr-i mazlûm	Süleymân	Yâ Rab
	cigerüm pâresi	gözleri mestân	Yâ Rab
	Dil	Zindân	Sevgili
	Kemâl'ün şî'ri	Karamân	Yâ Rab
Nazmî	Selâmum	der-i canan	sabâ
	Mûr	güzergah-ı Süleymân	sabâ
	haber-i bülbül	gülistân	sabâ
	Bülbül	gül-i handân	sabâ
	haber-i şevk	şem'-i şebistân	sabâ
	Gazel	Horâsân	sabâ
Hayretî	mûr-i dil derdi	Süleymân	bâd
	gulgul-i bülbül	gülistân	bâd
	künc-i gamde dil-i pervâne neler çekdüğü	şem'-i şebistân	bâd
	haber-i Âdem-i ser-geşte	Rıdvân	bâd
	nühket-i pîrehan-i Yûsuf	Yûsuf'-ı Ken'ân	bâd
	lü.lü'-i me.ânîler	'ummân	bâd
	bahr-i me.ânî	yârân	bâd
	kıssa-i gussa-i dervîş	mukîmân-i serâ-perde-i Sultân	bâd
	bu nazm-i güher-bârı	sizlere	bâd
	mâ-cerâ-yi dil-i divâne	dil-dâr	bâd
Muîdî	nâme-i şevk	cânân	sabâ
	murg-i dil-haste selâmı	gül-i handân	sabâ
	kara haber	yârân	sabâ
	haberin zerreleri	mihr-i dırâşân	sabâ
	cân	aña(sevgili/yâr)	sabâ
	gazeliyyât	Selmân	Mu.îdî
	dil ü cân derdi	dil-dâra	sabâ
Sebzî	cân	cânân	nesîm-i seherî
	bülbül-i aşık	gülistân	nesîm-i seherî
	dil-i pervâne	şem'-i şebistân	nesîm-i seherî
	Sebzî'nün şî'ri	Horâsân	sabâ
	gözleri ağlamadan görmez	Yûsuf'-ı Ken'ân	sabâ

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

	olan Ya 'kûb'ün haberi		
	tuhfe-i aşık	husrev-i hûbâna	sabâ

Tablo 2: Şairi Ortak Olan Unsurlar

ALICI(MAŞUK)	GÖNDERİCİ(AŞIK)	GÖNDERİLEN(MESAJ)	ARACI(ULAK)
aña(sevgili/yâr)	Muîdfî	cân	sabâ
cânân	Sebzî	cân	nesîm-i seherî
	Muîdfî	nâme-i şevk	sabâ
milket-i cânân	Kemâl-i Zerd	ben(şair/aşık)	Yâ Rab
der-i canan	Kemâl-i Zerd	hâk-i mezârum	sabâ
	Nazmî	selâmum	sabâ
dil-dâr	Hayretî	mâ-cerâ-yi dil-i divâne	bâd
	Muîdfî	dil ü cân derdi	sabâ
gözleri mestân	Kemâl-i Zerd	cigerüm pâresi	Yâ Rab
gül-i handân	Nazmî	bülbül	sabâ
	Muîdfî	murg-i dil-haste selâmı	sabâ
gülîstân	Hayretî	gulgul-i bülbül	bâd
	Sebzî	bülbül-i aşık	nesîm-i seherî
	Nazmî	haber-i bülbül	sabâ
güzergah-ı Süleymân	Nazmî	mûr	sabâ
Süleymân	Hayretî	mûr-i dil derdi	bâd
	Kemâl-i Zerd	mûr-i mazlûm	Yâ Rab
Horâsân	Nazmî	gazel	sabâ
	Sebzî	Sebzî'nün şî'ri	sabâ
husrev-i hûbâna	Sebzî	tuhfe-i aşık	sabâ
Karamân	Kemâl-i Zerd	Kemâl'ün şî'ri	Yâ Rab
mîhr-i dirahşân	Muîdfî	haberin zerreleri	sabâ
mukîmân-i serâperde-i Sultân	Hayretî	kıssa-i gussa-i dervîş	bâd
Rıdvân	Hayretî	haber-i Âdem-i ser-geşte	bâd
Selmân	Muîdfî	gazeliyyât	Mu.îdfî
sizlere	Hayretî	bu nazm-i güher-bârı	bâd
şem'-i şebîstân	Hayretî	künc-i gamde dil-i pervâne neler çekdüğü	bâd
	Sebzî	dil-i pervâne	nesîm-i seherî
	Nazmî	haber-i şevk	sabâ
'ummân	Hayretî	lü'lü'-i me.ânîler	bâd

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

yârân	Hayretî	bahr-i me.ânî	bâd
	Muîdî	kara haber	sabâ
Yûsuf'-ı Ken'ân	Hayretî	nûkhet-i pîrehen-i Yûsuf	bâd
	Sebzî	gözleri ağlamadan görmez olan Ya 'kûb' uñ haberi	sabâ
Zindân	Kemâl-i Zerd	dil	Sevgili

Tablo 3:Alıcısı Ortak Olan Unsurlar

ARACI(ULAK)	GÖNDERİCİ(AŞIK)	GÖNDERİLEN(MESAJ)	ALICI(MAŞUK)
bâd	Hayretî	lü.lü'-i me.ânîler	'ummân
	Hayretî	mâ-cerâ-yi dil-i divâne	dil-dâr
	Hayretî	gulgul-i bülbül	gülistân
	Hayretî	kıssa-i gussa-i dervîş	mukîmân-i serâ-perde-i Sultân
	Hayretî	haber-i Âdem-i ser-geşte	Rıdvân
	Hayretî	bu nazm-i güher-bârı	sizlere
	Hayretî	mûr-i dil derdi	Süleymân
	Hayretî	künc-i gamde dil-i pervâne neler çekdüğü	şem'-i şebistân
	Hayretî	bahr-i me.ânî	yârân
	Hayretî	nûkhet-i pîrehen-i Yûsuf	Yûsuf'-ı Ken'ân
Muîdî	Muîdî	gazeliyyât	Selmân
nesîm-i seherî	Sebzî	cân	cânân
	Sebzî	bülbül-i âşık	gülistân
	Sebzî	dil-i pervâne	şem'-i şebistân
sabâ	Kemâl-i Zerd	hâk-i mezârum	der-i canan
	Muîdî	cân	aña(sevgili/yâr)
	Muîdî	nâme-i şevk	cânân
	Nazmî	selâmum	der-i canan
	Muîdî	dil ü cân derdi	dil-dâr
	Nazmî	bülbül	gül-i handân
	Muîdî	murg-i dil-haste selâmı	gül-i handân
	Nazmî	haber-i bülbül	gülistân
	Nazmî	mûr	güzergah-ı Süleymân
	Nazmî	gazel	Horâsân
	Sebzî	Sebzî'nün şî'ri	Horâsân
	Sebzî	tuhfe-i âşık	husrev-i hûbâna

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

	Muîdî	haberin zerreleri	mîhr-i dirahşân
	Nazmî	haber-i şevk	şem'-i şebistân
	Muîdî	kara haber	yârân
	Sebzî	gözleri ağlamadan görmez olan Ya 'kûb' uñ haberi	Yûsuf'-ı Ken'ân
Sevgili	Kemâl-i Zerd	dil	Zindân
Yâ Rab	Kemâl-i Zerd	cigerüm pâresi	gözleri mestân
	Kemâl-i Zerd	Kemâl' uñ şî-ri	Karamân
	Kemâl-i Zerd	ben(şair/aşık)	milket-i cânân
	Kemâl-i Zerd	mûr-i mazlûm	Süleymân

Tablo 4: Aracısı Ortak Olan Unsurlar

GÖNDERİLEN(MESAJ)	ALICI(MAŞUK)	GÖNDERİCİ(AŞIK)	ARACI(ULAK)
bahr-i me.ânî	yârân	Hayretî	bâd
ben(şair/aşık)	milket-i cânân	Kemâl-i Zerd	Yâ Rab
bu nazm-i güher-bârı	sizlere	Hayretî	bâd
bülbül	gül-i handân	Nazmî	sabâ
bülbül-i aşık	gülistân	Sebzî	nesîm-i seherî
cân	aña(sevgili/yâr)	Muîdî	sabâ
	cânân	Sebzî	nesîm-i seherî
cigerüm pâresi	gözleri mestân	Kemâl-i Zerd	Yâ Rab
dil	Zindân	Kemâl-i Zerd	Sevgili
dil ü cân derdi	dil-dâr	Muîdî	sabâ
dil-i pervâne	şem'-i şebistân	Sebzî	nesîm-i seherî
gazel	Horâsân	Nazmî	sabâ
gazeliyyât	Selmân	Muîdî	Mu.îdî
gözleri ağlamadan görmez olan Ya 'kûb' uñ haberi	Yûsuf'-ı Ken'ân	Sebzî	sabâ
gulgul-i bülbül	gülistân	Hayretî	bâd
haber-i Âdem-i ser-geşte	Rıdvân	Hayretî	bâd
haber-i bülbül	gülistân	Nazmî	sabâ
haber-i şevk	şem'-i şebistân	Nazmî	sabâ
haberin zerreleri	mîhr-i dirahşân	Muîdî	sabâ
hâk-i mezârum	der-i canan	Kemâl-i Zerd	sabâ
kara haber	yârân	Muîdî	sabâ
Kemâl' uñ şî-ri	Karamân	Kemâl-i Zerd	Yâ Rab
kıssa-i gussa-i dervîş	mukîmân-i serâ-perde-i Sultân	Hayretî	bâd

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

künc-i gamde dil-i pervâne neler çekdüğü	şem'-i şebistân	Hayretî	bâd
lü.lü'-i me.ânîler	'ummân	Hayretî	bâd
mâ-cerâ-yi dil-i divâne	dil-dâr	Hayretî	bâd
mûr	güzergâh-i Süleymân	Nazmî	sabâ
murg-i dil-haste selâmı	gül-i handân	Muîdî	sabâ
mûr-i dil derdi	Süleymân	Hayretî	bâd
mûr-i mazlûm	Süleymân	Kemâl-i Zerd	Yâ Rab
nâme-i şevk	cânân	Muîdî	sabâ
nûkhet-i pîrehan-i Yûsuf	Yûsuf'-ı Ken'ân	Hayretî	bâd
Sebzî'nün şi.ri	Horâsân	Sebzî	sabâ
selâmum	der-i canan	Nazmî	sabâ
tuhfe-i âşık	husrev-i hûbâna	Sebzî	sabâ

Tablo 5: Gönderileni Ortak Olan Unsurlar

EK: 1

PERVÂNE BEY MECMUASINDAKİ “-A İLET” REDİFLİ GAZELLER

- 1 Beni yâ Rab yine sen milket-i cânâna ilet
Mûr-i mazlûmı güzergâh-i Süleymân'a ilet
- 2 Ola kim kıla terahhum ben oda yanmışına
Cigerüm pâresin ol gözleri mestâna ilet
- 3 Câmı zülfinde dili çâh-i zenahdânda bulup
Didi kim birini as birini zindâna ilet
- 4 Ben bu fürkatden eger ölür isem hasretile
Ey sabâ hâk-i mezârum der-i cânâna ilet
- 5 Şâd olsun diriseñ rûhı Nizâmî'nün eger
Bu Kemâl'ün yüri şi'rini Karamân'a ilet

Kemâl-i Zerd (PBM Gazel 1027, 410)

- 1 Ey sabâ yüri selâmum der-i cânâna ilet

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

Haber-i bülbüli ya'nî ki gülistâna ilet

2 Hâr-i gamdan niçe bir derd ile olam nâlân

Yine ben bülbüli al ol gül-i handâna ilet

3 Ola kim rahm ide ben sûhte pervânesine

Haber-i şevkumi ol şem'-i şebistâna ilet

4 Hâkden zerre-sıfat cism-i za'îfüm götürüp

Yine ben mûrı güzergâh-i Süleymân'a ilet

5 Rûh-i Câmî diriseñ süre safâ vü ola şâd

Nazmî'nün bu gazelin yûri Horâsân'a ilet

Nazmî (PBM Gazel 1028, 410)

1 Gulgul-i bülbüli ey bâd gülistâna ilet

Mûr-i dil derdini dergâh-i Süleymân'a ilet

2 Mâ-cerâ-yi dil-i dîvânemi dil-dâruma di

Haber-i Âdem-i ser-geşteyi Rıdvân'a ilet

3 Künc-i gamde dil-i pervâne neler çekdüğünü

Yana yana yûri ol şem'-i şebistâna ilet

4 Zülfinün zerrece bûyın dil-i vîrâna getir

Nûkhet-i pîrehen-i Yûsuf'ı Ken'ân'a ilet

5 Gönderüp sizlere bu nazm-i güher-bârı didüm

Var bu lü'lü'-i me'ânîleri'ummâna ilet

6 Ya'nî ol bahr-i me'ânî ki kenârında anuñ

Mevcurur bir niçe deryâ gibi yârâna ilet

7 Kıssa-i gussa-i dervîşi yine Hayretîyâ

Var mukîmân-i serâ-perde-i sultâna ilet

Hayretî (PBM Gazel 1029, 410)

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

- 1 Ey sabâ nâme-i şevkum yüri cânâna ilet
Murg-i dil-haste selâmın gül-i handâna ilet
- 2 Dil ü cân derdini dil-dâra varup 'arz eyle
Haberin zerrelereñ mihr-i dıraşâna ilet
- 3 Gel bugün gözüme yârüñ izi tozını getir
Öp elin benden aña cânı fakîrâne ilet
- 4 Hatt-i cânâne dahi gelmedin irdi ecelüm
Yüri kara haberüm derd ile yârâna ilet
- 5 Rûm'dan varma tehî-dest varursañ 'Acem'e
Gel Mu'îdfî gazeliyyâtını Selmân'a ilet

Muîdfî (PBM Gazel 1030, 411)

- 1 Ey nesîm-i seherî cânımı cânâna ilet
Bülbül-i 'âşıkıya 'nî ki gülistâna ilet
- 2 Nâr-i 'ışka yakayın külli tenümnûr olsun
Dil-i pervânemi ol şem'-i şebistâna ilet
- 3 Gözleri ağlamadan görmez olan Ya'kûb'uñ
Ey sabâ var haberin Yûsuf-i Ken'an'a ilet
- 4 Cân-i şî'rîni revân itdi diyü 'özü ile
Tuhfe-i 'âşıkı ol husrev-i hûbâna ilet
- 5 Ten-i Câmî diriseñ bula hayât-i tâze
Sebzî'nüñ var yüri şî'rini Horâsân'a ilet

Sebzî (PBM Gazel 1031, 411)

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

SONUÇ

Klasik Türk şiirinde önemli bir ahenk unsuru sayılan kafiye ve redif, ayrıca şiirde anlatıma güç kazandırmak ve anlamı zenginleştirmek için de kullanılmıştır. Klasik Türk edebiyatında aynı redifi kullanmak suretiyle farklı şairler tarafından yazılan birçok şiir mevcuttur. Bu çalışmada *Pervâne Bey Mecmuasında* yer alan “-a ilet” redifli zemin şiir ve nazire olarak yazılan gazeller incelenmiştir. *Pervâne Bey Mecmuası* dışındaki “-a ilet” redifli diğer manzumeler çalışmaya dâhil edilmemiştir. Yaptığımız taramalar neticesinde *Pervâne Bey Mecmuasında* “-a ilet”redifli birbirini takip eden beş gazel olduğu tespit edilmiştir. Şiirler mecmuada “Kemâl-i Zerd, Edirneli Nazmî, Hayretî, Muîdî, Sebzî” şeklinde sıralanmış olmakla beraber şairlerin vefat tarihine göre “Kemâl-i Zerd, Hayretî, Edirneli Nazmî, Sebzî ve Muîdî” şeklindedir. Bu gazellerden dördü beş, biri de yedi beyit olup ortak kafiye olan“-ân” sesi mürdef kafiyevidir. Gazellerin ortak vezni .“fe ‘ilâtün (fâ ‘ilâtün) fe ‘ilâtün fe ‘iâltün fe ‘ilün (fa ‘lün)” olup Kemâl-i Zerd; 1. beyit ikinci mısra, 3. beyit ikinci mısra, 4. beyit birinci ve ikinci mısrasında“fâ ‘ilâtün” ile başlamıştır. Nazmî; 2. beyit birinci mısra, 5. beyit birinci mısrasında “fâ ‘ilâtün” ile başlamıştır. Hayretî; 1. beyit ikinci mısra, 4. beyit birinci mısra, 5. beyit birinci mısra, 7. beyit ikinci mısrasında “fâ ‘ilâtün” ile başlamıştır. Muîdî; 1. beyit birinci ve ikinci mısra, 2. beyit birinci mısra, 3. beyit ikinci mısra, 4. beyit birinci mısra, 5. beyit ikinci mısrasında “fâ ‘ilâtün” ile başlamıştır. Sebzî ise; sadece 4. beyit birinci ve ikinci mısrasında “fâ ‘ilâtün” ile başlamıştır. Nazmî; 2. beyit birinci mısra, Muîdî; 2. beyit birinci mısra, Sebzî; 2. beyit birinci mısra, 3. beyit birinci mısra, 4. beyit birinci mısra, 5. beyit birinci mısra, “fa ‘lün” ile bitmiştir.

Zemin gazel ve nazirelerden oluşan beş gazelin muhteva bakımından incelenmesiyle elde edilen veriler tablolar halinde gösterilmiş olup sonuçlar aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir:

1. Verilen mesajın alıcısına göre, “canan”ın Hayretî dışında diğer şairlerde ortak olduğu görülmüştür. Buradan Hayretî’nin diğer nazirecilerden farkı ortaya çıkmaktadır. “dil-dar” Hayretî ve Muîdî’de ortak kullanılmıştır. “Gül ve gülistan” Kemâl-i Zerd dışında ortak kullanılmıştır. “Süleyman” Nazmî, Hayretî ve Kemâl-i Zerd’de; “Horasan” Nazmî ve Sebzî’de; “şem’-i şebistân” Hayretî, Sebzî ve Nazmî’de; “yaran” Hayretî ve Muîdî’de; “Yusuf-ı Kenan” Hayretî ve Sebzî’de ortak kullanılmıştır.
2. Gönderilen mesajın aracısına göre, zemin şiirin sahibi Kemâl-i Zerd’in “Ya Rab ve sevgili”ye aracı olarak hitap etmesine karşılık nazire sahibi şairlerden Hayretî “bad”ı; Nazmî, “sabâ”yı; Sebzî “nesim-i seheri”yi; Muîdî de hem “sabâ”yı hem tecrit yoluyla kendisini (Muîdî’yi) kullanmıştır.
3. Gönderilen mesaja göre,“bülbul” Nazmî, Sebzî ve Hayretî’de; “can” Muîdî ve Sebzî’de; “dil” Kemâl-i Zerd ile Sebzî’de; “gazel/nazm/şiir/name” Hayretî, Nazmî, Muîdî ve Sebzî’de; aşğın ahvalinin “haberi” Sebzî, Hayretî, Nazmî, Muîdî’de; “mur” Nazmî ile Kemâl-i Zerd’de; “derd” Muîdî ve Hayretî’de ortak kullanılmıştır.
4. İncelenen gazellerde teşbih, tenasüp ve telmih sanatlarının ağırlıklı olarak kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Yazarlık Katkısı

Bu makale, her bir yazarın eşit hak sahibi olduğu ortaklaşa yazılmış bir çalışmadır.

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

Kaynakça

- Akün, Ömer Faruk (1994). Divan Edebiyatı, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C 9, s. 389-427, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Armutlu, Sadık (2010). Şem u Pervâne, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C 38, s. 495-497, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Batıslam, Hanife Dilek (2005). Divan Şiirinde Sabâ, *Osmanlı Araştırmaları*, C 26, S.26, s. 94-117.
- Boz, Hülya (2019). Klasik Türk Şiirinde Karınca, *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S 4, s 27-56.
- Çavuşoğlu, Mehmet (2001). *Necati Bey Divanı'nın Tahlili*, İstanbul: Kitabevi Yayınevi.
- Çetin, Osman (1998). Horasan, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C 18, s. 234- 241, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Develioğlu, Ferit (2013). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara: Aydın Kitabevi.
- Horata, Osman (1998). Necâti Bey'den Bâkî'ye "Döne Döne", *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S 7, s. 44-66.
- İsen, Mustafa (1997). *Ötelerden Bir Ses Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaplan, Hasan (2015). Bâkî'yi Yenilemeye Çalışan Bir Şair Ümidî ve Bâkî'ye Nazireleri, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C 8, S 38, s. 221-263
- Koç Keskin, Neslihan- Mermer, Ahmet (2005). *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Köksal, Mehmet Fatih (2006). *Sana Benzer Güzel Olmaz: Divan şiirinde Nazire*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Macit, Muhsin (2005). *Divan Şiirinde Ahenk Unsurları*, İstanbul: Kapı Yayınları
- Okumuş, Ömer (1993). Abdurrahman Câmî, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C 7, s. 94-99, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Onay, Ahmet Talât (1992). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, (Haz. Cemâl Kurnaz), Ankara: Türkiye Diyanet vakfı Yayınları.
- Pala, İskender (2011). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Pervâne Bey Mecmuası (2017). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,
- Polater, Kadir (2007). Kur'ân ve Kitâbı Mukaddes'e Göre Yûsuf Kıssası, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C , S 2, s. 9-50.
- Saraç, Mehmet Ali Yekta (2007), *Klâsik Edebiyat Bilgisi, Biçim-Ölçü-Kafiye*, İstanbul: Gökkuşbu Yay.
- Saraç, Mehmet Ali Yekta (2022). *Klâsik Edebiyat Bilgisi, Belagat*, İstanbul: Gökkuşbu Yayınları.
- Şemseddin Sami (2019). *Kamus-ı Türki*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şentürk, Atillâ (2023). *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, Ankara: Yapı Kredi Yayınları.

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number:2 p. 135-160, Fall 2024

- Tombak, Süleyman Anıl (2022). Klasik Türk Şiirinde Horasan, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi [Journal Of Old Turkish Literature Researches]*, C 5, S 2, s. 682-99.
- Toprak, Zafer (2017). Seyyid Vehbi'nin Şair Anlayışı, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C 12, S 7, s. 403-428.
- Yekbaş, Hakan (2009). Divan Şairinin Penceresinden Acem Şairleri, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C 4,S 2, s.1126-1155.
- Yeniterzi, Emine (2005). Divan Şiirinde Gazel Redifli Gazeller, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S 18, s. 1-10.
- Erünsal, İsmail Erol (2009). Sarıca Kemâl, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C 36, s. 150-151, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yılmaz, Kadri Hüsnü (2018). On şairin birlikte meşki: "Lâle-ruh" Redifli On Nazire, *Journal of Turkology Research / Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, (43).